**ANαliZA**

časopis za kritično misel

Letnik 9, številka 3, september 2005 · ISSN 1408-2969

PARTIKULARIZEM V UMETNOSTI

Frank Sibley

# Partikularnost, umetnost in vrednotenje

*prevedel Božidar Kante*

**Citiranje:** Frank Sibley, »Partikularnost, umetnost in vrednotenje«, *Analiza: časopis za kritično misel* 9, št. 3 (2005): 31–45.

Prevod. Licenca Creative Commons, ki velja za arhiv revije, za prevode ne velja; pravice izvirnika pripadajo njegovim imetnikom.

Izdajatelj: Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti, Ljubljana.

*Elektronska različica je bila leta 2026 rekonstruirana iz izvirnih stavnih datotek in preverjena s tiskano izdajo. Številke strani ustrezajo tiskani izdaji; prelomi strani znotraj prispevka se lahko nekoliko razlikujejo.*

**Frank Sibley**
*prevedel Božidar Kante*

# PARTIKULARNOST, UMETNOST IN VREDNOTENJE*

Pogosto mislijo, da se estetska sodba, ocena in vrednotenje na nek temeljen način razlikuje od moralne in drugih vrst sodbe, ocene in vrednotenja. Dolga tradicija v tem smislu je v zadnjih letih ponovno oživela, ko so številni filozofi poskušali opisati in razložiti to razliko.

Med razlikami, za katere ljudje trdijo, da so jih tu zaznali, se zdi, da je, kot pravi Strawson v nedavno objavljenem članku,[1] "značilnost estetske sodbe, ki jo znova in znova, vendar nejasno, poudarjajo pisci o tem predmetu in ki bi utegnila vsebovati možnost splošnega razločka" in, še več, taka značilnost, ki je "formalen ali logičen razloček". To je bilo opisano na razne načine: na primer, da so za moralne in druge ocene splošna pravila in načela bistvena, za estetske ocene pa nebistvena; da za mnoge stvari, vendar pa ne za estetske zadeve, obstajajo splošna merila vrednosti in da je zato pri podpori drugih ocen, vendar pa ne estetskih, mogoče navesti razloge, ki omenjajo ali uporabljajo ta merila. Strawson je napol naklonjen skepticizmu glede te zadeve, vendar pa tudi napol naklonjen domnevati, da utegne obstajati pravi razloček. Jaz sam sem manj naklonjen skepticizmu in bom nekoliko drugače kot Strawson poskušal ugotoviti, kaj bi lahko bil – če sploh obstaja – ta razloček.

Taka, kakršna je, je trditev o estetiki kajpada, kot priznava Strawson, zmotna. Imamo take splošne estetske vrednostne termine, kakršni so "čeden", "eleganten", "ljubek", in množico drugih, ki delujejo kot merila. (Oboje uporabljamo za podporo sodb o umetninah, ki so dobre ali lepe, in tudi za podporo trditev o estetski vrednosti v ljudeh in naravnih pojavih, kjer splošne sodbe hvaljenja, ki jih ti termini podpirajo, lahko uporabljajo termine, kakršni so "sijajen", "čudovit", "krasen" itn., ne pa – kot se to pogosto dogaja v umetnosti – "dober" ali "lep".) Strawson kajpada poskuša postaviti bolj previdno trditev. Četudi utegnemo, kot on dopušča, podpreti estetske sodbe s sklicevanjem na take splošne obravnave, pa take splošne besede, kakršne sem navedel tu – tako vsaj meni on -, niso "nevrednostne". Strinja se s Hampshirom, da je nesmiselno ali prazno izražati moralne presoje, ne da bi imeli razloge določene vrste, in doda, da "bi navajanje razlogov vključevalo omenjanje – v terminih, *ki sami na sebi niso vrednostni* – splošno uporabljivih meril odličnosti za ljudi ali pravičnosti v dejanjih (kurziva je moja), vendar pa, kot pravi on, "sodba v estetskih zadevah ni tako povezana z nevrednostnimi opisi splošnih značilnosti stvari, o kateri

* Prevedeno po F. Sibley, *Approach to Aesthetics*, Oxford: Clarendon Press, 2001, str. 88-103. – op. prev.
[1] "Aesthetic Appraisal", *Oxford Review*, 1966; ponatisnjeno v P. F. Strawson, *Freedom and Resentment, and Other Essays*, London: Methuen, 1974.

sodimo". Situacija je prej taka, da če preučujemo tiste podpirajoče *opisne* opazke, ki jih utegnemo izreči, zanje ugotovimo, da niso splošne, temveč omenjajo "posebne značilnosti ... cenjenega predmeta in njihove medsebojne odnose v predmetu". Tako si postavi nalogo pojasniti "domnevno tavtologijo", da na "estetskem področju ni nobenega splošnega opisnega merila odličnosti", kakor se to, nasprotno, dogaja "ne le na področju moralnega obnašanja, temveč – tako se zdi – na vsakem drugem področju, kjer sploh ocenjujemo".

Domnevajoč, da utegne obstajati neki logični razloček – kontrast med partikularnostjo in splošnostjo – med estetskimi in drugimi ocenami, si pisci, ki jih imam v mislih, delijo osrednjo štreno misli v svojih poskusih pojasniti ta razloček. Večina tistih, ki poudarjajo "nepojmovni značaj estetskega vrednotenja", ga logično povezujejo z "individualnostjo umetnine", to je mislijo, da je povezana z in da jo pojasnjujejo nekatere značilnosti, "enkratnost", "partikularnost", "individualnost" ali "neponovljivost", ki so inherentne pojmu umetnine. Tudi Strawson, katerega razlaga je bolj zapletena različica ne tako drugačnega stališča, trdi, "da je smiselno poskušati pojasniti pojem estetskega vrednotenja *preko* pojma umetnine", in pravi, da sta pojma "umetnine" in "estetskega vrednotenja" logično povezana in se skupaj gibljeta v smislu, da bi bilo samoprotislovno govoriti o presojanja nečesa *kot umetnine*, vendar ne z estetskega gledišča".

Nauk, o katerem želim dvomiti v tem članku, je stališče, ki ga nakazujejo ti pisci, da je kakršnakoli posebnost, ki utegne obstajati v estetski oceni, povezana z logičnimi značilnostmi pojma "umetnine". Želim pokazati, da naravo estetske ocene ravno *ne* gre pojasniti preko pojma umetnine in da so tisti številni pisci, ki so to predpostavili, verjetno zamenjali dve različni zadevi. Nakazani nauk je – tako se zdi – nauk, ki se opira na merilo identitete umetnine, pri čemer so umetnine tipi, ne pa partikularije. V skladu s tem naukom, s katerim se ne želim prepirati, ne moreta obstajati dve številčno različni umetnini, ki imata identične lastnosti ali značilnosti ali vsaj neidentične kvalitete in značilnosti, pomembne za njuno estetsko oceno. Posledica tega je predpostavka, da ne moreta – z besedami gospodične MacDonald – obstajati dve deli, ki "utegneta biti, čeravno sta številčno različni, kvalitativno popolnoma podobni".[2] Gospodična MacDonald dodaja, da to dejstvo "izvira iz načina, kako uporabljamo besedo 'umetnina'". Iz tega naj bi nekako izhajalo, da dve različni deli ne bi mogli deliti ali kazati iste kvalitete ali vrednosti in da so zato splošna merila v estetiki neprimerna.

Naklonjen sem misliti, da so ti argumenti povečini zmotni zato, ker obravnavajo estetsko vrednotenje tako, da imajo v mislih zgolj umetnine, kar dokazuje, da je to rdeča nit. Namesto tega predlagam, da jo – čeravno utegnejo obstajati filozofsko zanimive značilnosti pojma "umetnine" – vsaka taka posebnost kot pomanjkanje splošnosti in nepojmovni značaj, ki utegne označevati estetsko oceno, označuje *neodvisno* od tega. Kot take so značilno prisotne v estetski oceni,

[2] Margaret MacDonald, "What Are the Distinctive Features of Arguments Used in Criticism of the Arts?", *Proceedings of the Aristotelian Society,* suplement št. 23 (1949).

o *čemerkoli* že estetsko sodimo, in niso posledica pojma umetnine ter bi ostale v estetski sodbi in oceni, četudi ne bi imeli – kakor bi se lahko razumljivo utegnilo zgoditi – niti nobene umetnine niti pojma "umetnine". Nekaj oceniti kot umetnino, vendar ne z estetskega stališča, utegne biti, kot pravi Strawson, samoprotislovno, vendar nekaj oceniti estetsko, vendar pa ne kot umetnino (kot Strawson dejansko dopušča), ne.

Zato bom torej predlagal, da če že obstajajo pomembne razlike med estetskimi in ocenami druge vrste, te izvirajo iz nekaterih značilnosti estetske sodbe kot take, ne iz pojma umetnosti. Prizadeval si bom delno opisati, kaj bi utegnile biti te značilnosti in kako ter zakaj so take. (Seveda ne bom trdil, da so te značilnosti, ki lahko označujejo estetsko oceno, prisotne v vseh estetskih sodbah, temveč le, da so značilno prisotne ali da so prisotne v večini primerov estetske sodbe).

Strawsonov argument za glavno zadevo vključuje nekatere trditve, o katerih želim podvomiti. Iz njegovega načina opisa domnevne razlike med estetskimi in drugimi ocenami je jasno, da misli, da je tesno povezana z vrednostnim značajem, ki ga imajo estetska merila. Kot sem rekel, on ne trdi, da ni nobenih splošnih terminov, uporabljenih v podporo estetskih sodb, vendar je njegova trditev, da so vsi taki splošni termini vrednostni, ne pa opisni. Pravi, na primer, da "ni nobenih *lastnosti*, ki podeljuje estetsko vrednost, z nevrednostnimi imeni", da ne obstaja "možnost splošnih opisnih meril estetske odličnosti" in da so "sama imena skupnih lastnosti bodisi vrednostna bodisi – če to ne velja – potem pri njihovem nanašanju pustimo našega poslušalca glede tega, kakšna vrednotenja narediti za individualna dela, na katera se nanašajo, v temi". Gotovo pa kajpada meni, da dela lahko "delijo te kvalitete" oziroma "značilnosti, katerih imena niso nevrednostna". Želim podvomiti, ali je to res razloček med estetskimi in drugimi vrstami ocen.

Zdi se mi, da je Strawsonovo stališče o tej zadevi nejasno ali zmotno, vsaj kar zadeva mnoga estetska merila. Zdi se, da na primer ne obstaja nikakršen dober razlog za rek, da taka merila vrednosti, kot so "enoten", "uravnotežen", "evokativen", "ganljiv", "ekspresiven" in "dinamičen", niso opisna ali da so nekako intrinzično vrednostna, ne pa opisna, ali da so imena kvalitet, ki nimajo nikakršnih nevrednostih imen, karkoli naj že natančno pomenijo. Reči tisto, kar sem pravkar rekel, tudi zastavlja vprašanja o jasnosti tega vrednostno-opisnega razločka, ki ga sam Strawson vseskozi uporablja. Kajti meni se zdi, da me obkroža veliko radikalnejša težava od te, ki jo ta prvi lahek odgovor lahko implicira. Navzlic ali zaradi gole količine pisanja, posebno v etiki, v zadnjih letih, se mi zdi pojem "vrednosten" (in njegov korelat "opisen") obkrožen z gosto meglo in dvoumnostjo in zato nisem prepričan, kako bi morali v sedanjem kontekstu razumeti pojem "vrednosten". Na primer, ali bi termine morali imenovati "vrednostne" tedaj, ko so preprosto opisni, vendar se zgodi, da na nekem področju imenujejo kvalitete "vrednostne"? Zato si bom prizadeval za kratek in gotovo neustrezen pregled nekaterih stvari, ki bi jih utegnili meniti z "vrednostnim terminom ali izrazom", tako da bom na široko orisal nekatere

izmed značilnih stvari, ki jih ljudje utegnejo imeti v mislih, ko imenujejo termin vrednosten (in zato ne opisen ali ne preprosto ali zgolj opisen).

Prvič, utegnejo obstajati termini, katerih pravilno nanašanje na stvari kaže, da stvar ima nekakšno vrednost, ne da bi bilo s tem tudi zatrjeno, da ima ta stvar neko posebno ali specifično kvaliteto. S tem bo nedvomno "kontekstno implicirano", da stvar ima nekatere kvalitete, zaradi katerih je cenjena ali razvrednotena, vendar pa ni nobenega pokaza, kakšne utegnejo biti te kvalitete. Morda, če imamo tako vrsto besed v angleščini (poleg "dobrega", "slabega", "povprečnega" itn.), utegnejo biti primeri tega "čeden", "oduren", "gnusen", "dragocen", "učinkovit", "neučinkovit" in "ničvreden".

Take termine, kakršne sem ponudil, bom imenoval *intrinzično* ali *zgolj vrednostni:* to je, s pojasnljivimi izjemami v posebnih kontekstih bodo vrednostni (za ali proti), na katerikoli predmet se že nanašajo, nanesti pa jih je mogoče na vsakršen predmet, na katerega jih je smiselno nanesti. Glavna poanta za naš sedanji namen je, da četudi zadevna stvar zasluži te predikate – če jih zasluži zaradi takšne ali drugačne njene lastnosti -, nanašanje teh terminov nanjo ni pripisovanje nikakršnih posebnih lastnosti in ko te termine nanašamo, dajejo le malo ali sploh nikakršnega pokaza, kakšne bi utegnile biti te lastnosti: zato jih domnevno utegne imenovati "vrednostne", ne pa "opisne", vsakdo, ki uporablja to dihotomijo. (Zanemaril bom vprašanje, o katerem se zelo razpravlja, ali je vrednostna ali neopisna prvina pohvalna, ekspresivna itn., in bom domneval, da so sodbe, ki uporabljajo te predikate, prave sodbe, ki so lahko resnične ali neresnične).

Drugič, obračam se k tistemu, kar bi utegnili imeti za skrajno nasprotje takih izrazov. Termin lahko preprosto imenuje lastnost, vendar tako lastnost, za katero se *vis-a-vis* nekakšni vrsti stvari primeri, da tvori vrednost v teh stvareh. "Oster" imenuje tako lastnost za britve, "selektiven" za radijske aparate, "okrogel" za teniške žoge itn. V tem dejstvu ne vidim nobenega razloga za predpostavko, da bi se morali taki pridevniki imenovati "vrednostni" ali "ne nevrednostni", ne pa preprosto "opisni"; pravilo njihove uporabe ni, da naj bi – če jih hočemo nanašati na karkoli, celo na te stvari – kazali neko vrednost v tej stvari (ali da naj bi hvalili ali izražali odobravanja glede te stvari). In res, kakor se nanašajo na nekatere stvari, termin ne potrebuje, da bi kazal sploh kako vrednost. Zato bom domneval, da so ti termini opisni; imenoval jih bom *opisni vrednostni termini*, katerokoli kvaliteto, ki jo imenujejo (na primer ostrost pri britvah), pa *vrednostna kvaliteta* (britev), da bi bil jasen, da so to očitno termini za lastnosti. Na splošno nam ni treba vedeti, čeravno bomo to pogosto vedeli, glede takega termina *"P"*, da lastnost šteje za vrednoto v neki stvari, da bi bili zmožni dognati, da stvar lahko pravilno imenujemo "*P*". Taka je, tako sem prepričan, situacija glede na veliko število vrednostnih terminov na vseh področjih, vključno z velikim številom tistih v estetiki, za veliko terminov pa je res, da se zanje lahko zmotno misli, da so neke druge vrste.

Zdaj prihajam do možne tretje kategorije terminov, o katere primerkih se utegne

pojaviti spor. To so termini, ki naj bi imeli tako opisno kot vrednostno sestavino: to je, ko se na nekaj nanašajo, temu ni pripisana zgolj lastnost, temveč je dan tudi pokaz, da ima govorec naklonjeno ali nenaklonjeno naravnanost do te lastnosti. Če taki termini v jeziku obstajajo, potem bo pravilo njihove rabe, da so tako rabljeni; bodo tako opisni, kažoč da stvar ima kvaliteto *P*, kot vrednostni, kažoč, da govorec ceni ali ne ceni lastnost *P*. Vendar zato ne bodo postali tisto, kar sem zgoraj imenoval intrinzično ali zgolj vrednostni termini, saj ima njihovo pravilno nanašanje na stvari še vedno za posledico, da stvar ima lastnost *P*. Zato jih bom imenoval termini za lastnosti, ki *dodajo vrednost.* O tem, da v jeziku imamo take termine, ne bom resno podvomil. Primera utegneta biti "okusen" in "neokusen". Oba bosta redkokdaj uporabljena brez – v enem primeru – pozitivne vrednostne moči, v drugem pa brez slabšalne moči. Toda prvi termin očitno opisno pomeni tudi "imeti veliko množino okusa", drugi pa "imeti malo okusa". Drugi primeri bi utegnili biti "dišeč", "smrdljiv", "kakofoničen", "nesramen", "neprijeten" itn.

Zdi se, da so nekateri filozofi domnevali, da so vrednostni termini, uporabljeni v povezavi z obnašanjem, termini, ki dodajo vrednost, na primer besede "pogumen", "pošten" in "premišljen". Če pa je to tako, ne vidim nobenega razloga, zakaj ne bi storili enako z drugimi vrednostnimi termini, ki se nanašajo na široka področja človeških zadev, v katerih tvorimo vrednostne sodbe, na primer – glede na duševne talente – s termini "inteligenten", "dojemljiv", "prekanjen" in "zabit". Glede vseh teh primerov sem nagnjen k nestrinjanju. Vsi ti primeri se mi zdijo jasni primeri opisnih terminov, za katere se – naključno – na splošno meni, da imenujejo lastnosti, ki tvorijo vrednosti ali pomanjkljivosti *vis-a-vis* nekaterih področij ocenjevanja. Z drugimi besedami, ne vidim nobenega boljšega razloga za zanikanje, da obstajajo opisni termini, kot se to zgodi v primeru "oster" ali "vnetljiv". Ni nam treba že od začetka vedeti, da so te kvalitete cenjene – čeravno bomo to nedvomno običajno vedeli -, da bi jih bili zmožni pravilno pripisati stvarem in ljudem. Seveda pa ne bom – zaradi argumenta – zanikal, da se v jeziku lahko zgodi, da se za nekatere od teh terminov, ki jih je mogoče pravilno nanesti zgolj na stvari z določeno lastnostjo *P*, utegne primeriti, da se pokoravajo še dodatnemu pravilu, ki jim daje drugo, to je uporabo, ki dodaja vrednost. Če bi se bilo dejansko primerilo, kot včasih namigujejo, da imajo ti termini *zgolj* rabo, ki dodaja vrednost, potem bi domnevno obstajala možnost – če bi bili izbirčni uporabniki jezika -, da bi si izmislili zgolj opisni termin, ime za lastnost *P*, zgoraj navedene besede pa bi potem bile dvojnice "P", ki dodajajo vrednost. Vendar mislim, da ni potreben nikakršen takšen herojski postopek, saj, prvič, četudi ti termini dejansko imajo rabo, ki dodaja vrednost, se mi zdi, da je ta raba drugotna in da so termini "pošten", "pogumen", "inteligenten" itn. na voljo kot preprosto *opisni* termini, in, drugič, četudi bi bila njihova glavna raba taka, ki dodaja vrednost, bi bilo domnevno vselej možno s kontekstom in ustreznimi zanikanji pojasniti, da je mišljena zgolj opisna prvina.

Če se zdaj lotimo splošnih estetskih vrednostnih terminov, ki so v široki rabi, v katero – če sploh v kako – od treh zgoraj na grobo orisanih kategorij potem

sodijo? Utegnili bi trditi, da vsaj nekateri, najbolj splošni – "lep", "grd", "ljubek" – sodijo v prvi, zgolj vrednosten razred in ker ne pripisujejo nobene lastnosti, zgolj implicirajo nek niz lastnosti. Temu tu ne bom oporekal, čeravno sam nisem naklonjen misliti, da je to vselej tako. Drugič, zdi se mi, da veliko naših terminov dokaj jasno sodi v opisno kategorijo in jih lahko uporablja nekdo, ki takih kvalitet ne ceni (čeravno bi bilo – ker so te kvalitete splošno cenjene – kot sem rekel, neverjetno, da jih oseba, ki jih uporablja, ne bi bodisi sama cenila ali vedela, da jih na določen način cenijo drugi). Taki termini bi v estetiki utegnili biti "uravnovešen", "enoten", "evokativen", "živ", "smešen", "duhovit", "dinamičen", "ganljiv" itn. To so opisne in pokazne kvalitete, ki so splošno cenjene v umetniških in estetskih zadevah: to je, so opisni vrednostni termini *vis-a-vis* umetnosti (in nekateri izmed njih so tudi opisni vrednostni termini *vis-a-vis* stvari, ki so tudi drugačne od umetnosti).

Toda obstaja mnogo drugih terminov, ki so uporabljeni kot merila v estetskih ocenah, in zato moramo obravnavati tudi te. Ravno o teh bi utegnili trditi, da je prisotna neka značilna vrednostna prvina. Primeri teh so "eleganten", "ljubek", "čeden", "dražesten", "neljubek", "kričeč", "ostuden" itn. Vendar je jasno, da se zanje zdi, da od kategorij, ki sem jih predlagal, ne sodijo v intrinzično ali zgolj vrednostno vrsto, saj kažejo prisotnost posebne lastnosti. Vendar se ne zdi mogoče, da se bodo ljudje normalno naučili uporabljati te besede in vedeli, kako jih uporabljati, zgolj tako, da se tudi naučijo, da imajo vrednostno sestavino in da jih govorci uporabljajo vrednostno *vis-a-vis* estetskih zadev. Zato sem pripravljen dopustiti, da utegnejo biti v svoji temeljni ali izvirni rabi besede za kvalitete, ki dodajajo vrednost. V tem pogledu se me ne zdijo nepodobne besedam, kot sta "okusen" ali "krhek", in dajejo – čeravno so vrednostne – dokaj jasno idejo kvalitete, ki jo gre najti v stvareh, na katere se pravilno nanašajo. Toda četudi je to tako, ne vidim nobenega razloga za domnevo, da ne smemo – ko enkrat pridemo do prepoznave lastnosti *P*, ki jo ljudje splošno cenijo ali občudujejo – še naprej uporabljati večino zadevnih terminov, kot so "ljubek", "čeden" itn., na nevtralen in čisto opisen način. To se lahko zgodi in se dejansko – tako sem prepričan – dogaja z večino estetskih vrednostnih terminov z rezultatom, da imamo čisto opisne rabe mnogih od teh terminov. To je, lahko se zgodi, da neka oseba lahko prepozna, da je nekaj čedno ali ljubko in je to pripravljena tako tudi imenovati, ne da bi s tem opravila kakršnokoli pozitivno vrednotenje ali pohvalo. Take čisto opisne rabe se mi zdijo običajne pri opisovanju posebne estetske kvalitete, ki jo ima predmet ali umetnina (četudi tisti, ki slišijo opis, še vedno priznavajo, da delo ima lastnost, ki šteje kot vrednost ali pomanjkljivost *vis-a-vis* estetskega vrednotenja). Zato ne vidim nobenega razveljavljajočega primera za zanikanje, da imamo rabo za veliko ali večino estetskih terminov, ki ni zgolj delno, temveč v celoti opisna in v kateri je – kakor se zgodi z "ostrim" ali "poštenim" – imenovana kvaliteta, za katero se primeri, da je taka, ki je splošno priznana kot vrednostna na določenem področju.

Če sem dal vsaj približno sprejemljiv oris različnih vrst "vrednostnih" terminov, se mi zdi, da – četudi so tako v etiki kot estetiki termini, uporabljeni kot merila

vrednosti, včasih uporabljeni na način, ki dodaja vrednost – pa obstaja mnogo terminov, ki so običajno rabljeni na čisto opisen način, da bi pripisali kvalitete, za katere se primeri, da so *vis-a-vis* etike ali estetike splošno obravnavani kot imena za vrednostne kvalitete. In če je to tako, doslej še ni bila opisana nikakršna zadostna logična razlika za razlikovanje med estetskimi in drugimi domenami ocenjevanja in vrednotenja. Če je tako, potem razločevalna značilnost, domnevna oblika "partikularnosti", prisotna v estetski oceni, če kaj takega obstaja, še vedno potrebuje nadaljnjo raziskovanje. Sedaj se bomo lotili ravno tega.

Tam, kjer je "P" vrednostni termin, se v estetiki na splošno – in nemara vselej – dogaja, da *če* je *x P* (recimo, čeden), je o x-u resnično še nekaj drugega, pri čemer je nekaj drugega tisto, zaradi česar je *x P*, ali tisto, kar je odgovorno, da je *x P*. Če je ženska ljubka, je to *zaradi* neke lastnosti, ki jo ima, tako da – če bi se le-ta na nek način spremenila – je ne bi mogli nič več dejansko imenovati ljubka. Toda na površinsko podoben način, če je človek pogumen ali pošten, je to *zaradi* nekaterih dejstev o njem ali lastnosti, ki jih ima, tako da ga – če bi le-te bile nekako drugačne – potem ne bi bilo mogoče dejansko imenovati pogumen. *X*-ova vrednost torej *sestoji* iz tega, da je *x P* (ljubek ali pogumen), nekaj drugega, *Q*, pa je in običajno mora biti *odgovorno* za to, da je *x P* ali da ima to vrednost. Te lastnosti bom vsako zase imenoval *vrednost konstituirajoče* lastnosti in za *vrednost odgovorne* lastnosti. Če pa se vprašamo glede narave za vrednost odgovornih lastnosti in odnosa, ki ga kažejo besedi "zaradi" ali "odgovoren za", pogosto, omahujem reči vselej, ugotovimo – tako sem prepričan – pomembne razlike med estetskimi in drugimi primerki. Nemara gre razlike iskati na tem področju, ne pa v posebno vrednostnem značaju v estetskih merilih.

Poudarek, ki ga zdaj pisci o estetiki namenjajo partikularnosti, se zdi, da je poudarek na domnevnem dejstvu, da je tisto, zaradi katerega je "*P*" mogoče nanesti na *x*, to, da *x* ima posebno lastnost *Q*, ki jo lahko ima *zgolj* in le on. Takih "značilnosti", "vidikov" ali "delov" po Strawsonovem prepričanju ne gre zamenjevati z lastnostmi ali kvalitetami, ki si jih je mogoče deliti in so torej splošne. Ker so individualne, si jih ni mogoče deliti; izjema so taki načini, ko so na primer zmožne biti *vključene* kot del druge umetnine. Vendar pa je ravno tu, kjer se zdi, da obstaja nejasnost.

Res je, del dela je neka posameznost, za katero ni mogoče, da bi bila deljiva in je v najboljšem primeru zmožna biti vključena v drugo delo. Deli so individualne prvine, ne pa splošne značilnosti. Toda del dela ima nekatere značilnosti ali kvalitete in te je mogoče – ker so splošne in deljive – najti tudi v delu nekega drugega dela in ga tako tudi označujejo.

Na primer, obstaja mnogo delov s splošnimi kvalitetami, ki si jih delita Goyjeva *Oblečena Maja* in *Gola Maja*. Če bi bila del ali značilnost enega dela dejansko identična z delom ali značilnostjo drugega dela, tako da bi recimo imeli enako barvo, obliko in ureditev, bi se to zgodilo zato, ker bi si deli ali značilnosti delili identične kvalitete. To od nas zahteva, da naredimo drugačen razloček, ne tistega med individualnimi deli in lastnostmi, temveč med različnimi vrstami lastnosti in

opisov, namreč med partikularnimi lastnostmi in opisi na eni strani in splošnimi ali nepartikularnimi lastnostmi in opisi na drugi strani. Ker pa tu očitno obstaja možno dvoumje glede besede "splošen", bom namesto terminov "partikularen" in "splošen" uporabljal termine "določeno" in "določljivo" v smislu, da je glede na obliko "kvadratast" določeno, "trikoten" pa "določljivo". Kajti medtem ko se "splošen" in "partikularen" lahko uporabljata v smislu deljivega oziroma nedeljivega, pri čemer so vse lastnosti, vključno z določenimi, splošne, se ju lahko uporablja tudi v smislu "določljivega" oziroma "določenega", pri čemer bi bile le nekatere lastnosti splošne, čeravno so vse deljive. S tem razločkom je mogoče reči, da – četudi dela ali značilnosti enega dela ne more deliti drugo delo, utegne eno delo imeti del ali značilnost, ki je v vseh pogledih kvalitativno nerazločljiva od dela drugega dela – pa oba dela delita iste določene, ne pa zgolj istih določljivih lastnosti.

Zdaj lahko rečem, kar želim, čeravno se tisto, kar sledi, nanaša najbolj neposredno na vizualne objekte; nekoliko drugačne, vendar delno vzporedne stvari je treba reči o literaturi in glasbi. Ko nanašamo vrednostni termin *"P"* na stvar x, to delamo (kot pravi Strawson) na račun neke značilnosti ali dela x-a, taki deli ali značilnosti pa so posameznosti in utegnejo biti, kot pravi on, nedeljive. Navzlic temu kajpada nanašamo *"P"* na *x* zaradi lastnosti delov ali značilnosti, te lastnosti, četudi so določene, pa utegnejo deliti deli ali značilnosti drugih del.

Zdaj smo lahko zmožni opisati tisto, za kar mislim, da utegne biti stanje velikega števila, če že ne vseh estetskih ocen. Prvič, zdi se, da ko se – značilno – "P", nek *estetski* vrednostni predikat ali predikat, ki dodaja vrednotenje, nanaša na stvar *x*, se to zgodi normalno zato, ker *x* ali del ali značilnost *x-a* ima neko *določeno* lastnost (ali kompleks lastnosti), in zaradi dejstva, da x ali del x-a ima ta določen značaj, ne pa neki zgolj *določljivi* značaj, da je *x P* in zato cenjen. Natančneje, stvar je *P* (in cenjena, ker je taka) zaradi neke *določene* lastnosti *Q*, zaradi katere ima (določljivo) vrednostno lastnost *P*. Stvar je ljubka zato, ker je ukrivljena tako, kakor je ukrivljena, ne le zato, ker je ukrivljena. Utegne se zgoditi, da nekoliko drugačna krivulja ne bi bila ljubka itn. Ni nobenega – to se zdi značilno – *določljivega* opisa *"Q"*, tako da bi se za stvar reklo – če se opis nanaša na stvar ali njen del da je *P*, četudi je to, da stvar ima *določeno* kvaliteto Q, razlog za to, da je stvar P, ali da je ta kvaliteta odgovorna za to, da je stvar *P*. To je nemara točka in način vstopa "partikularizma". Črta ni ljubka zato, ker je ukrivljena, temveč zaradi njene posebne ukrivljenosti itn. Dejansko je splošno znana stvar v estetiki, da utegne že najmanjša sprememba besede v pesmi, barve ali črte na sliki ali note v glasbeni kompoziciji dati celoti ali delu popolnoma drugačen estetski značaj. Reči, da "splošna" pojasnitev nanosljivosti vrednostnih terminov – kot nasprotje "partikularni" – ni možna, lahko torej pogosto pomeni reči, da omemba zgolj določljivih značilnosti nikakor ni dobra. Na mnogih drugih področjih, posebno tistih, kakršna je morala, ki jo pogosto primerjajo z estetiko, taka situacija dejansko nemara običajno ne obstaja.

Če je ta razlaga v glavnem pravilna, če na področju estetike to, da *x* ima

določljive značilnosti, ni tisto, kar je odgovorno za to, da je *x P* (čeravno nekaj je odgovorno), *iz tega nemudoma sledi*, da na podlagi "splošnih opisnih meril", če to pomeni merila, ki omenjajo določljive lastnosti, ki so odgovorne za vrednostne kvalitete, za stvar ne moremo soditi, da je *P* ali da ima vrednost. Če hočemo biti prepričani, da stvar *y* ima *P*, moramo biti prepričani, da je *natanko* podobna x-u v pogledih, ki so relevantni za *P*, in ni mogoče uporabiti nobenega merila v obliki "Če stvar ima *določljivo Q*, potem bo *P"*. Če pa morajo na drugi strani "splošna opisna merila" pomeniti merila, ki omenjajo *določene* kvalitete, ki so odgovorne za vrednostne kvalitete, ne vemo, kako bi nadaljevali. Kar zadeva, na primer, barve in oblike, jezik vsebuje tako (verjetno neizkorenljivo) peščico besed, ki imenujejo določene lastnosti; lahko smo neznačilno zmožni podati popolnoma določen opis, recimo, Mondriana (dve navpični črni palici na belem ozadju itn.), nismo pa tega zmožni storiti za Turnerja ali Pollocka. Ko pa pridemo do pesmi ali glasbe, je težko uvideti, kaj bi sploh lahko bil opis njunih določenih lastnosti. Pojem popolnoma določnega opisa neke pesmi ali glasbe je dejansko nekako dvomljiv in nemara ne seže dlje – kot pravi Strawson – od tega, da rečemo "Gre nekako takole ..." in jo potem reproduciramo "ali navedemo ali zaigramo", kar pa ni, kot pravi on, opis. Vendar pa tu naposled ne gre za kako veliko razliko s črtami in barvami, kajti za ljubko črto bi utegnili biti v enaki meri omejeni reči "Gre nekako takole ..." in bi jo potem narisali. Za sedanje namene bi nemara lahko dopustili za določen opis neke vrstice poezije vse, kar jo natanko določi, na primer "Vsebuje besede 'o' 'človekovi' 'prvi' 'neposlušnosti' v tem zaporedju" itn.

Tu je nemara točka, kjer nas bodo prevzeli premisleki o partikularnosti v smislu *določenosti* (kar je tisto, kar imajo nejasno v mislih pisci o tem predmetu v velikem številu svojih pripomb). Ravno to očitno dejstvo, namreč da neka stvar, ki je *P* (recimo ljubka) zaradi določene lastnosti Q,, lahko ni *P*, če ima namesto tega drugačno določeno lastnost $Q_2$, celo tam, kjer sta *Q*, in *Q*, določenosti istega določljivega (recimo ukrivljenosti), je tisto, ki je – tako sem prepričan – del onega, kar so si utegnili prizadevati izraziti estetiki, ko so rekli, na primer, da je treba vsako stvar soditi po njenih lastnih merilih, da jih ni mogoče soditi po splošnih merilih, da ni nobenih pravil za presojanje estetske odličnosti itn. To pa zadeva, če je res, odnos med vrednostnimi termini ali merili in vrstami lastnosti, zaradi katerih jih nanašamo in bi bilo domnevno tako ne glede na to, ali je pravilna razlaga estetskih vrednostnih terminov, kakršen je "*P*", da so opisni vrednostni termini ali da so termini, ki dodajo vrednost. (Hočem zgolj predlagati, da je to v estetiki tipična, ne pa nespremenljiva značilnost odnosa med lastnostmi, ki so odgovorne za vrednost, in onimi, ki konstituirajo vrednost. Tu in tam utegnejo obstajati primeri lastnosti, ki so odgovorne za vrednost, ki niso določene; v tem primeru je *x P* preprosto zato, ker ima določljivo lastnost *Q*. Možen primer bi utegnil biti simetričen (Q), ki ga jemljem za določljivo lastnost in tako, zaradi katere mora biti neka stvar uravnovešena (P). Če je tako, so to izjemni ali obstranski primeri, kot kaže dejstvo, da utegne biti zgradba ali slika uravnovešena, ne da bi bila simetrična, pri čemer je simetričnost mejni primer, v

katerega polagoma izginja uravnoteženost. Take termine, kot je "simetričen", če jih obstaja nekaj, lahko imenujemo termini za *določljive kvalitete, ki so odgovorne za vrednost).* Na splošno in značilno pa so kvalitete, odgovorne za estetske vrednostne kvalitete, določene. Kar se kajpada utegne zgoditi, je, da, na primer, nanosljivost termina *P* (ljubek) lahko ima za posledico, da ima stvar *x* nek določljiv značaj (ukrivljenost), vendar pa nima za posledico tega, da ima to ali ono ukrivljenost. To, ali je določena ukrivljenost, ki jo ima, tista, ki jo naredi za ljubko, je odprto vprašanje, o katerem se je treba odločiti s pomočjo preiskovanja.

Treba je pripomniti, da bi splošna posledica zgoraj povedanega bila ta, da *bi* – če bi bilo znano, da stvar x ima določeno značilnost Q in da je *Q* odgovorna za to, da ima *x* estetsko vrednost *P,* in če bi imeli – kar bi bilo res redko – ime ali opis *določene* značilnosti *Q* —, potem bilo na voljo za uporabo splošno merilo v obliki "Vsaka stvar, ki ima *določen* (za vrednost odgovoren) značaj *Q,* bo imela vrednost *P".* Toda glede na vire jezika in domala popolno odsotnost določnih opisov bi bilo tako merilo redko, če sploh kdaj, doseženo, četudi pa bi bilo doseženo, bi bilo le malo vredno, saj bi bilo uporabno le za druge stvari, *y* in z, ki imajo natanko enako določeno značilnost *Q.* Na primer, če bi vedeli, da je partikularna ukrivljenost stekla čaše dala tej čaši ljubek obris, bi lahko za identično oblikovane čaše – vendar le za le-te (bodisi iz stekla bodisi iz srebra) – brez strahu in brez preiskovanja rekli, da so tudi te ljubke. (Treba je pripomniti, da to načelo, da ima lahko celo najmanjša razlika v kvalitetah ali značilnostih objekta, ki so odgovorne za vrednost, za rezultat zelo drugačno estetsko kvaliteto, nikakor ni povezano s pojmom umetnine. Nanaša se na naravne objekte, kakršni so drevesa ali obrazni profili itn. Dejstvo, da v primeru umetnin merilo identitete zahteva od nas, da štejemo dve identični vrstici poezije za eno vrstico (primerka enega tipa), *torej* nima ničesar opraviti z odsotnostjo in dejansko nemožnostjo, da bi določili določena opisna merila).

Rekel sem, da to utegne biti točka, do katere nas bo privedlo vprašanje partikularnosti v estetiki ob opisovanju značilnega značaja estetske ocene. Vendar utegne obstajati še kaj več, kar je značilno za estetsko in kar velja v enaki meri opisati. Domala izjalovljen poskus najti splošne, to je določljive lastnosti, ki so odgovorne za vrednost (kakršna je bila simetričnost za uravnoteženost), nas lahko privede iz oči v oči z nečim enako temeljnim glede pojmovnega značaja estetske ocene. To je, da je vrsta odnosa odgovornosti, ki povezuje celo določene lastnosti z vrednostnim predikatom, za katerega pravilno nanašanje so le-te odgovorne, v bistvu nepojmovna in zato drugačna kot povezava na mnogih drugih ocenjevalnih področjih.

Na primer, na mnogih področjih, vključno z etiko, pogosto obstaja povezava pomena, ki se nemara približa odnosu sledenja med nekim opisom tistih značilnosti ali lastnosti (Q, *R* itn.), ki so odgovorne za to, da je vrednostni termin *"P"* nanosljiv, in samim vrednostnim terminom *"P".* To je tisto, zaradi česar lahko uporabljamo določljive opise *"Q", "R"* itn., da se z zajamčeno gotovostjo

pojmovno premestimo od teh opisov k nanašanju vrednostnih terminov in določanju vrednosti. Vsakdo, ki *razume jezik, za katerega gre,* lahko sprevidi relevantnost vrste opisov, ki se pojavljajo v navedku "imel je več ljudi na seniku, čeravno se je zavedal velike nevarnosti, ki mu preti" itn., za izraz "pogumen" ali "on vselej vrne izgubljene – ne pa lastnih – predmete njihovemu lastniku" itn. za izraz "pošten" in bo razumel povezavo. Spodrsljaj bi bil neuspeh jezikovnega razumevanja. To utegne biti značilna situacija v etiki. Vendar pa ni nobenih ali pa le malo takih povezav pomena med opisi, celo popolnoma določnimi (ob redkih priložnostih utegnejo biti možni) za lastnosti, ki so odgovorne za nanosljivost *estetskega* vrednostnega termina, in tem terminom samim. Na primer, ni nobene take pojmovne povezave med opisom, četudi določnim, danim, recimo, v koordinatah, posamezne krivulje in takim terminom kot "ljubek" ali med biti določna britanska standardna barva BSC 090 (golobja) in biti prefinjen, da ne: omenimo povezave med *določljivimi* opisi, na primer, pesništva ali glasbe ("je kitična, enozložna, ima opraviti z neuslišano ljubeznijo" itn.) in takimi termini kot "ganljiva" ali "elegantna". Četudi je, kot sem rekel, pojem popolnoma določnega opisa pesmi in morda glasbenega komada dejansko nejasen, bi ob našem poskusu določnega opisa pesniške vrstice z navajanjem besed, ki se pojavljajo v njej, in njihovega reda, ne bilo nobene pojmovne povezave med dejstvom, da vrstica gre *podobno temu,* in tem, da je, na primer, ganljiva. Tako se zdi, da medtem ko je v estetskem primeru stvar s tako in tako določno odgovorno lastnostjo ali značajem s tem, ko ga ima, značilno primerek tistega, kar se po pravici opisuje kot "ljubko", "ganljivo" ali "elegantno", pa je v moralnem primeru *opis* odgovorne lastnosti opis nečesa, kar – *zato ker ustreza opisu* – tvori, na primer, primerek pogumnosti. V estetskem primeru je *x P* zaradi nekaterih posameznih lastnosti (Q) x-a; v moralnem primeru sledi (razen ob zanikanju v posebnih kontekstih), da je *x P* zato, ker je neki *opis* nekih dejstev (Q) o x-u ustrezen. Eno resnično nanašanje "P-ja" je preprosto odvisno od dejstva, da je *x Q,* drugo pa od dejstva, da je *x* opisljiv kot *"Q",* in od relacije opisov "Q-ja" do *"P"*. To je nemara razlog, zakaj pravijo, da moramo brati pesem, poslušati glasbo ali videti sliko (ne pa je zgolj opisati z nevrednostnimi in celo določno opisnimi termini, če je to sploh mogoče) in potem *soditi* ali *odločiti*, ali se nanjo nanaša estetski vrednostni termin ali ne, medtem ko lahko pogosto nanašamo moralne vrednostne termine na temelju opisa, ki ne vsebuje nobenih moralnih vrednostnih terminov. To potem utegne biti glavna razlika – karkoli že jo utegne razložiti – med etiko in drugimi zadevami na eni in estetiko na drugi strani.

Vredno je opozoriti na še dodaten kontrast med estetskimi in nekaterimi drugimi ovrednotenji, ki utegnejo biti opravljena. Predlagal sem, da v estetiki značilno ni nobenih pojmovnih povezav med opisi (če bi bili mogoči) (običajno določnih) za vrednost odgovornih značilnosti in vrednostnim terminom. Estetski primer je drugačen na drugačen način in ga je treba razlikovati od drugih neestetskih primerov, v katerih ravno tako ni nobene pojmovne ali pomenske povezave. To je mogoče najbolje ponazoriti s primerjavo primerov. Utegne se zgoditi, da je biti zlahka viden na različnih oddaljenostih in v različni svetlobi vrednost *vis-à-vis* na

primer obleke za delavce na avtocesti. Nemara je lahko tudi kontingentno dejstvo, ki ga vzpostavlja izkustvo (ne pa povezava pomena med "čisto barvo" in "zlahka viden"), da so enobarvne obleke bolj zlahka vidne kot obleke, ki so pisane ali pegaste. Zaradi tega kontingentnega dejstva je imeti čisto barvo (Q) lastnost, odgovorna za nanosljivost vrednostnega predikata *"P"* v zadevnem primeru ("zlahka viden"); lahko se celo zgodi, da se obravnava kot merilo vrednosti. V takem primeru pa se ti dve dejstvi o obleki kajpada lahko vzpostavita ali ugotovita ločeno ali neodvisno: nekdo utegne opaziti, da je bila neka obleka bolj zlahka vidna v določeni svetlobi ali na določeni oddaljenosti in kasneje, ko se približa, odkrije, da je bila enobarvna. V takih primerih ni nujno, da lahko – ko odkrijemo, da ima material vrednost biti bolj zlahka viden kot drugi – hkrati vidimo ali smo zmožni povedati, da je enobarvna. To je, eno njegovo lastnost, ki je vrednostna in za katero je odgovorna druga lastnost, je mogoče razumljivo odkriti, ne da bi se v tistih okoliščinah primerilo, da lahko hkrati razločimo drugo lastnost, ki je zanjo odgovorna. Toda če v estetskem primeru človek ne bi bil zmožen videti ali razločiti, da je imela črta tako in tako krivuljo ali da je pesem vsebovala tako in tako medsebojno povezavo besed ali da je imela BSC 8-090 določen odtenek, potem ne bi mogel razumno reči ali izjaviti, da je bila črta ljubka ali pesem ganljiva ali barva prefinjena. Ti dve dejstvi morata biti sozaznavni ali taki, da ju je mogoče hkrati odkriti. Estetski primer je torej razločljiv od primera vidnosti. Zaznavanje vrednosti *P* ni mogoče brez zaznavanja, da je *x Q*. Ravno ta poseben način, v katerem so take estetske značilnosti kot biti ganljiv ali biti ljubek lastnosti posamezne kombinacije besed ali posamezne krivulje črte, je tisti, ki je razločevalen. Ravno tako kot bogata rdeča ni zgolj bogata barva in rdeča, tudi črta ni zgolj ukrivljena na določen način in ljubka niti niso besede pesmi postavljene skupaj zgolj tako in tudi ganljive. Krivulja je ljubka krivulja, kombinacija besed je ljubka. To je tisto, zaradi česar smo se zmožni odločiti glede nanosljivosti "ganljivega" in "ljubkega" v toliko, kolikor smo hkrati zmožni razločiti (odgovorne) lastnosti, ki jih imajo vrstice ali besedne kombinacije. To je tisto, zaradi česar morajo biti sorazločljive. Vidimo ljubkost v tej posamezni krivulji, vidimo, da je ta posamezna krivulja ljubka. Če pa ne moremo jasno videti ali razločiti določnega značaja ali lastnosti, ki so odgovorne za to, da je vrednostni termin *"P"* nanosljiv, ne moremo razločiti, da se *"P"* nanaša. To je tisto, zaradi česar smo v estetiki razumljivo, vendar nedvomno preveč nenatančno v skušnjavi, da razmišljamo o teh povezavah kot o zaznavnih zadevah. Zdaj se na kratko vračam k nauku, s katerim sem začel, namreč, da na estetskem področju – v nasprotju z moralnim – razlog, da ni splošnih opisnih meril vrednosti, izhaja iz dejstva, da – glede na to, kako uporabljamo pojem "umetnina" – dve ali več umetnin ne more biti identičnih, tako da bi bile te identične umetnine primerki ene vrste umetnin, in da zato na tem področju ni prostora za splošna, to je skupna vrednostna merila. Mislim, da proti takemu pojmovanju obstaja mnogo ugovorov. Obravnaval bom kajpada le enega in sicer tistega, za katerega mislim, da se nanaša tudi na Strawsonovo bolj zapleteno različico tega nauka. On zavrača preprosto pojmovanje, da v estetiki odsotnost splošnih nevrednostnih meril (in s tem mora meniti tisto, kar jaz

imenujem za vrednost *odgovorne* značilnosti v nasprotju s tistim, kar imenujem vrednost *konstituira- joče* značilnosti, saj misli, da *so* slednje vrednostne in skupne) temelji na dejstvu, da umetnine individuirajo vrste, kajti tako velja za radijske aparate, poštne znamke in avtomobile. Njegovo dopolnilo tega pojmovanja je, da v kolikor je umetnina presojana *estetsko* (kot umetnine pogosto, vendar ne vselej, so), smo omejeni na natanko tisti obseg značilnosti, ki umetnino naredijo za delo, kakršno je in ne drugačno. Pravi, da "ko imamo razred objektov, katerih ime 'umetnina' jih označuje predvsem kot tiste, ki jih gre oceniti na tak način" (to je estetsko), "potem ne morejo obstajati številčno različni člani razreda, ... ki pa bi vendarle delili vse značilnosti, relevantne za to vrsto ocene". Umetnina, obravnavana kot vrsta, ima enak obseg kot značilnosti, ki so relevantne za njeno estetsko oceno. Vse, kar je relevantno za to, da je ravno to delo, ne pa neko drugo, je relevantno tudi za njegov estetski značaj in vrednost. V primeru umetnin so potemtakem vse značilnosti, relevantne za njihovo individuacijo kot vrstnih primerkov, tudi značilnosti, relevantne za njihovo oceno kot umetnin, medtem ko so v primeru avtomobilov ali radijskih aparatov vrednosti lahko identične, vendar pa so lahko objekti različnih vrst. Na podlagi tega sklepa, da je mogoče en radijski aparat (vrsto) – v nasprotju z umetnino (vrsto) – ločiti od drugega, vendar pa imata – in si tako delita – oba enake brezžične vrednostne lastnosti, da potemtakem obstaja logični prostor za splošna merila vrednosti, ki jih je mogoče nanašati na številčno različne vrste radijskih aparatov.

Toda če bi to bila razlaga za odsotnost splošnih meril v estetiki, potem bi imeli rezultat, kot se zdi, da Strawson dopušča, da bi enako veljalo za *estetske* značilnosti radijskih aparatov in drugih stvari, ki *niso* umetnine. Kajti če ga pravilno razumem, bi to pomenilo, da medtem ko logično *ne bi mogla* obstajati splošna nevrednostna estetska merila vrednosti, ki bi si jih delila več kot ena *umetnina*, bi lahko obstajala taka splošna estetska merila, ki bi bila na voljo pri presojanju stvari, *drugačnih* od umetnin. Pravi, na primer, da "kolikor gre za umetnine, je misel o estetski *lastnosti*, ki podeljuje vrednost" (z domnevno "nevrednostim" imenom), napaka, vendar pa da "je zadevno misel mogoče uporabiti v nekaterih primerih stvari, drugačnih od umetnin, ki jih lahko estetsko ocenjujemo". Na primer, dve vrsti avtomobilov sta lahko "identični v estetsko relevantnih pogledih, pa vendarle sta številčno dvoji" in da "tu lahko nemara razmišljamo o njunem *pojavljanju* kot skupni lastnosti".

Tako se zdi, da on misli, da se bo *zgolj* glede na umetnine primerilo, da ne bo na voljo – zaradi logičnih razlogov – estetskih opisnih meril. Glede na druge stvari, taka opisna estetska merila utegnejo obstajati. Vendar je Strawson dopustil, da je tisto, kar sem jaz imenoval vrednost *konstituirajoče* lastnosti (čeravno misli, da so imena teh lastnosti, kot so "prefinjen", "ljubek", "ekonomičen", itn. vrednostne), skupno umetninam in torej domnevno tudi drugim stvarem (medtem ko sem jaz dokazoval, da večina takih estetsko vrednost konstituirajočih lastnosti ima kot imena vrednostne termine, ki so preprosto opisni). Torej *tu* ni nobene razlike med presojanjem umetnin in stvari, ki niso umetnine. Kar nas seveda

pušča s vprašanjem, ali za stvari, ki *niso* umetnine, ne pa za umetnine, obstajajo splošna opisna merila vrednosti, ki so na voljo v za vrednost *odgovornih* opisnih terminih. Če pa je tisto, kar sem dokazoval prej, pravilno, se zdi, da je položaj tu enak za druge stvari kot za umetnine. Ne moremo, in to povečini zato, ker nimamo zmožnosti preskrbeti določnih opisov, uporabiti nobenih meril, ki bi zagotovila, da so na primer obline avtomobila ljubke. Največ, kar bi se lahko zgodilo, je, kot v mojem primeru čaše, da bi lahko vedeli, da bil objekt, ki bi delil identično (opisno) za vrednost odgovorno lastnost, tudi ljubek. Toda zadevna lastnost, bi morala biti – četudi bi jo lahko opisali, na primer, s koordinatami – še vedno določna in jo tako ne bi bilo mogoče nanašati na celo nekoliko drugačne objekte. Vse, kar dobimo, je nekakšna trditev kot "Vse, kar je natanko podobno temu v pogledih *Q*, *R* itn. (tu bi sledil določni opis, če bi bil možen), je ljubko (ali čedno ali uravnovešeno ali karkoli drugega)". Ta bi bila torej dejansko neuporabna kot merilo vrednosti, četudi bi bila na voljo. Ravno ta nedosegljivost ustreznih določnih opisov v našem jeziku pa je tista, ki se jo trudim poudariti. Nekoristnost poskusov, da bi dali splošna merila vrednosti v *določljivih*, za vrednost odgovornih terminih ali opisih v estetiki, in dejanska nemožnost, da bi jih v našem jeziku dali v *določnih*, za vrednost odgovornih terminih ali opisih, sta dve glavni poanti, ki sem ju želel vseskozi poudariti. Ta situacija pa se v enaki meri nanaša ne glede na to, ali se merila nanašajo na umetnine ali na karkoli drugega. Kakršnakoli "partikularnost" in "nepojmovni" značaj naj torej že obstajata v odnosu za vrednost odgovornih značilnosti do nanosljivosti estetskih vrednostnih terminov – značilnosti, ki razločujejo estetske od moralnih in drugih vrst ocen –, ti še naprej obstajajo v estetskih vrednotenjih, tudi ko vrednotenja niso vrednotenja umetnin. Le-ti niso bistveni povezani ali odvisni od pojma umetnine in lahko obstajajo brez eksistence tega pojma.

Povzemam, kar sem povedal o partikularnosti in nepojmovnem značaju estetskega vrednotenja: (1) V estetiki obstajajo merila vrednosti v smislu, da če je mogoče določene termine ("vrednostne termine") nanašati na stvar, ima s tem neko estetsko vrednost. Toda ti termini niso značilno bolj "vrednostni" ali manj "opisni" kot vrednostni termini, ki jih najdemo na mnogih drugih področjih. (2) Vendar pa obstaja v estetiki v najboljšem primeru le peščica meril vrednosti, če to pomeni, da obstajajo *določljivi* opisi lastnosti, odgovornih za to, da je vrednostne termine mogoče nanašati, ki lahko rabijo kot merila ali upravičenja za nanašanje vrednostnih terminov, medtem ko se to pogosto primeri v etiki in na drugih področjih. To je posledica dejstva, da so lastnosti, odgovorne za to, da je mogoče estetske vrednostne termine nanašati, običajno določne. (3) Četudi bi lahko dosegli *določne* opise tistih lastnosti, ki so odgovorne za to, da je estetske vrednostne termine mogoče nanašati – običajno pa jih ne moremo doseči -, bi bili ti dejansko neuporabni, ker bi jih bilo mogoče uporabiti zgolj za določno identične stvari, niti ne bi bili – kakor so opisi za vrednost odgovornih značilnosti v etiki – pojmovno povezani z zadevnimi vrednostnimi termini. (4) Naposled sem predlagal, da če obstaja partikularnost, namreč neka vrsta "partikularnosti" glede estetskega vrednotenja, ta zadeva naravo in odnos med nevtralno opisnimi

lastnostmi stvari in njenim imetjem estetskih vrednostnih kvalitet, in torej *ne izvira* - kot je mnogo sedanjih piscev mislilo – iz logičnega značaja pojma "umetnina". Da so pisci o estetiki predpostavili, da je to dejstvo, ki je v realnosti nepomembno, odgovorno za "partikularnost", prisotno v estetskem vrednotenju, se je zgodilo zato, ker so tako stalno pazili na umetnine in ker jih je uročilo merilo identitete za umetnine, po katerem identični primerki štejejo za eno delo. K temu so še posebej nagnjeni zato, ker glasbene in književne stvaritve tvorijo velik del umetnosti in nimajo nobenih dvojčkov v naravi. Toda če razmišljamo o naravnih objektih (ki so nebesedni in neglasbeni in nas zato ne zapeljujejo v zmoto), objektih, kakršni so obrazi, telesa, gore, drevesa, labodi kot tudi vizualni artefakti, kakršni so avtomobili, itn., potem lahko jasno vidimo, da lastnosti, značilne za estetsko vrednotenje, ostanejo tam enake, čeravno ni vključeno merilo identitete umetnin.